

על כשלונה של הציונות באמריקה

המרחק וההתרחקות (ii) *

ש. הלקין

ניותיהן של ההסתדרויות הרבות שבה, שהגדולות שבהן וודאי שאינן שונות זו מזו אלא בשמותיהן ובכינוייהן בלבד. דומה: אין אתה מבחין ברור ביניהן הואיל וכולן עומדות על עיקרי-יסוד אח-דים בדיבור ובמעשה, שאפשר למנות אותם בלא לקפח גם אחת מהן: יהדות אמריקה רבת-ההש-פעה חייבת לדאוג לתפוצות-ישראל "מאושרות" פחות ממנה — בנוגע לזכויותיהן המדיניות-האז-רחיות והתרבותיות בפרט; יהדות אמריקה חייבת לדאוג לשלומה ולשגשוגה של מדינת-ישראל ביי-חוד; ומבחינה פנימית-אמריקנית — חייבת יה-דות זו לדאוג להמשך קיומה שלה מבחינה רוח-נית, שדת-ישראל יסוד ושורש שלה וענפיה מרו-בים בחיפוש דרכים לחינוכם של קטנים וגדו-לים ברוח היהדות. מעמיד אתה את תכניותיהם של הארגונים השונים על שלושה עיקרים אלה — ואתה פוסק מלראות, מה בין פעולותיו של ה-קונגרס היהודי לבין פעולותיו של הוועד היהו-די האמריקני, למשל, על כל סניפיו, או מה בין פעולותיהם של שנים אלה לבין פעולותיהם של הארגונים המאחדים את בתי-הכנסיות בארצות-הברית, לפי שלושת זרמיו העיקריים — השמרני, הניאו-אורתודוכסי והריפורמי. ואחרון-אחרון: ג-בצר ממך גם להבין, מה בין משאות-הנפש של כל אלה כיום הזה לבין משאות-נפשה של התנו-עה הציונית באמריקה. כי אכן אין זה מקרה, שלעתים קרובות כל כך אתה מוצא את חברי ההסתדרות הציונית האמריקנית חברים פעילים גם ב"הקונגרס היהודי" ולעתים גם ב"הוועד הי-הודי האמריקני" או ב"בני ברית". ועל אחת כמה וכמה שאין זה מקרה, שאתה מוצא ציונים נאמ-נים בקרב המסורים ביותר בחיי-קהילתם, ב-בית-הכנסת ובפעולותיו המגוונות: בית-הספר ל-ילדים ולנוער, קורסים לבוגרים, איגודים שונים שעוסקים בעיוניהם גם בחיים המדיניים, החבר-

פאתית היא התנועה הציונית בארצות-הב-רית: בה במידה שמנהיגיה וחבריה הטובים, ה-טובים והנאמנים דווקא, מעמידים אותך בכל מאמצי-כוח על תכונותיה ה"ציוניות", להבדיל בינה לבין תנועות יהודיות-יהדותיות אחרות ש-במדינה, הפאתוס שבדבריהם ובדרך מחשבתם מתבלט לעיניך ברור יותר. מגדיר אתה את ה-פאתוס כמידה פסיכולוגית, המסרבת לראות בעי-ניים פקוחות את הקשיים שבמצב-העניינים ה-אובייקטיבי, ללא הפריז וללא הפחית באלה, ואת הכוחות הפנימיים הסובייקטיביים, שבהם אפשר להילחם בקשיים החיצוניים, ללא הפריז וללא הפחית גם בכוחות הללו — ומיד אתה תופס, מ-דוע נוח יותר ונכון יותר לתאר את הציוניות הא-מריקנית כפאתית, ולא להעניק לה אף את תו-אר-הכבוד: טראגית. במציאות אין הציוניות ה-אמריקנית קיימת כלל כהווייה שונה מכל זולתה בחייהם הרוחניים-התרבותיים של יהודי ארצות-הברית, המתגלמים ברוב ארגוניהם. ההסתדרות הציונית באמריקה — סימני-ההיכר שלה אף היא קשה להבחין ביניהם לבין הסימנים, שכל מיני זרמים ופלגים ופלגי-פלגים יהודיים ויהודתיים ש-במדינה נותנים בעצמם. אם כלליתם של אלה — אלמוניותם כמעט — מכבידות עליך מאד, כשא-תה מנסה להבין, מה בין אחד למשנהו מבחינה תוכנית-מהותית, הרי הזרם הציוני האמריקני אל-מוני אף הוא בעיניך, כשאתה שואל את עצמך, במה כיסופיו ומגמות-פניו שלו שונים משל ה-שאר, פרט לארגון המשרדי המיוחד, שבו הוא פועל בפני עצמו. סימנים שהוא מייחד לעצמו ולזכותו משותפים הם למחשבה הציבורית של יהדות אמריקה כולה, כפי שהיא מתגלית בתכ-

* המאמר הקודם הופיע בחוברת 1 (211).

ארץ ישראל בגופו, שכן הוא ובניו ובני-בניו חזק-קה עליהם שימשיכו בהיסטוריון היהודי מחוץ לתחום, ובתנאי שעם קום המדינה ידע העם במדינתו להיות עם-סגולה, שיקרין מאורו על בניו ועל בני-בניו לדורותיהם האמריקניים— והוא עומד לפניך מעורר רחמים, לכל היותר, אם מבליג אתה באותו רגע על "קנאתך הציונית-האכזרית". מצד אחד, תמימותו פאתיטית היא כשל שאר בעלי אידיאולוגיה יהודית בארצות-הברית, המרפאים שבר עמם על נקלה ומסרבים לראות, מה הם באמת פירותיהם של היהדותיות וההתייחסות דת שלהם זה שלשים-ארבעים שנה. אבל, מצד אחר, עלוב הוא בעיניך יותר מכולם בעצם דב-קותו, כביכול, ברעיון הציוני, שאת קליפתו הוא לועס זה שנים ואת תוכו זרק לפני הרבה הרבה שנים. לכל היותר, עשוי אתה לרחם עליו על ציוני-תינוק זה, שכן מה פשעו ומה חטאתו הוא? הרי אינו אלא חוזר בגמגומי-דברים על תורתם הנמלצת של מוריו ורבותיו, אלו דובריו ומנהיגיו הציוניים הגדולים בארצו, ובתוכם מפליטי השואה ההיטלראית גם הם ובתוכם אף נשיא ההסתדרות הציונית העולמית ונשיא ה-קונגרס היהודי האמריקני! הלא אלה הם הטוענים, שהציונות מתחילתה לא באה אלא כדי להציל את יהדות העולם מן ההתבוללות, ולא לשם יצירת מדינה יהודית, שבה בלבד אפשר יהיה לשמור על המשכו של ה"גיטו" היהודי, התרבו-תי-ההיסטורי, על עצמיותו של הייחוד היהודי הקיבוצי-הלאומי. ודוק: אף לא לשם יצירת "גיטו" ממילאי כזה, ואפילו כשאתה מכנה אותו "מרכז רוחני", הופיעה הציונות, אלא מתחילת ברייתה, כביכול, בראשית קדמת המחשבה שבת-גועה זו, כביכול, לא הוא אף הוא, "מרכז רוחני" זה, העיקר שבה; כל זמן שאתה רואה אותו, כשהוא לעצמו— ערכו ההיסטורי גם הוא נמדד ונשקל רק לפי השפעתו על ה"הי-קף", על יהדות התפוצות כולן ועל היהדות האמריקנית כיום הזה בפרט. אבל עם כל רחמיך על הציוני בארצות-הברית— קשה לך להבליג על רגשותיך כלפיו וכלפי בטחונותיו אלה ה"ציוני-

תיים והתרבותיים של אמריקה— הן המקומיים והן המקיפים יותר— ושאר אביוזים של אותה מסגרת רוחנית שבתוכה חיה הקהילה הנדונה, ופעולות ציוניות גם הן בתוכן, כמוכן על פי רוב. כללו של דבר: את הציונות קשה לזהות באמריקה כמהות בפני עצמה, בעלת פרצוף משלה בלבד, משני טעמים אלה— שנים שהם אולי אחד. התנועה הציונית אף היא אינה אלא שותף אחד באותה אותה קדירה של פעילות יהודית ויהדותית אמריקנית, שלא מעטים שותפים אחרים בה, ככל שהיא חמימה יותר מדי פעם וקרירה יותר מדי פעם. יתירה מזו: הציונות ה-אמריקנית אינה שונה משאר שותפותיה בהווייה הרוחנית-התרבותית שעל תקנתה שוקדות כולן ביהדות הגדולה בת-המקום; ככל שתביעותיה מ-יהדות זו נוגעות לקיומה בהווה ולהבטחת המ-שכיחה בעתיד— אף תביעותיה שלה עיקר סי-מנן הוא "דת ישראל", מושג שמותר לך באר-צות-הברית להכניס לתוכו כל מיני משמעויות היסטוריות, שאינן ריליגיוזיות בתכלית, אלא אף היסטוריות-אתניות יהודיות.

וכאן אותה תכונה פאתיטית, שהיא סימנה של הציונות האמריקנית. הרעיון הציוני בכל גלגוליו ותמורותיו בתוך שבעים או תשעים השנה האחרונות מצויין היה גם בבריתו הטררגית: הוא עמד עמידה מבוגרת, אמיצת-לב, מול הקשיים הבלתי-נמנעים שבהמשך היהודי בגולה למראשית האמנציפציה ועד ימינו; הוא תבע מ-עצמו ומן ההולכים לאורו, שיישירו מבט נועז נוכח האימה שבקשיים הללו, בין שנוסחו כ"צרת היהודים" או כ"צרת היהדות" ובין שנתפסו כמין תערובת הכרחית של שתי אלה, כיון שקשה מאד להפריד בין השתיים, כל זמן שאין העם חי באר-צו. נוטל אתה מן הרעיון הציוני את הטררגיות שביחסו אל קיום העם ותרבותו בגולה— ואתה הופכו למשהו חסר-אופי עד כדי פאתוס, לכסות-עיניים שבהונאה עצמית אינפנטילית, מתפנקת. שומע אתה את הציוניות האמריקנית אומרת וחור-זרת ואומרת, שלציוני האמריקני עצמו אין צורך בפתרון הציוני ה"אכזרי", זה קיום מצוות יישוב

עימה את ערך הציונות המגשימה, הארץ-ישראל-לית, אף בתביעותיה מן החינוך היהודי וממילא היא שהכשירה את הלבבות לעלייה חלוצית עד מלחמת-העולם השנייה — ובעקיפין גם לאחריה. עומד אתה על פרט זה בלבד — ואתה נדהם שוב, כשאתה שומע את הציונות האמריקנית נושאת לשוא גם את שם-הכינוי הזה שבתולדות הרעיון הציוני: "עבודה בגולה". התנועה הציונית בארצות-הברית אינה מעמידה שיטות-חינוך משלה לעומת שיטות-החינוך היהודיות-הכלליות, בין כשחבריה משתתפים בפועל בחיי בית-הספר של בית-הכנסת שלהם ובין כשמנהיגיה מנסים להעמיד קורסים ובתי-אולפן, כביכול, משלהם לפי תכניותיה של מחלקת התרבות של הסוכנות היהודית במשרדה הראשי בניו-יורק. לכל היותר, עשויה התנועה הציונית האמריקנית להודות מדי פעם, שיש צורך בהוראת הלשון העברית גם למבוגרים שבהמוני העם ובפירסום חוברות וקונטרסים, המפרשים — ומסלפים תוך כדי פירושו — את תכניה הרוחניים הנאצלים של הציונות, על פי אחד העם וא. ד. גורדון ביחוד, ובהמשך זאת חומר אינפורמציוני בדוק ונאמן על התפתחותה של מדינת-ישראל בחומר וברוח ובהעמדת מכון ומכונים להרצאות-עראי בתולדות ישראל, בתולדות תרבותו וספרותו לדורותיהן בפרט, וכיצד יוצא באלה ספחים ושחיסים של הקשרים בין החינוך העברי המודרני ובין המחשבה הציונית או בינו לבין מדינת-ישראל כ"מרכז רוחני", העתיד יום אחד לחזק את חייה של היהדות האמריקנית גם היא. אותה הומוגיניות, שאתה מוצא ביהדות אמריקה כולה כמעט — כמעט להוציא אותו מיעוט שבה, מהגרים שהגיעו לתוכה אחרי השואה רובם ככולם והם מתאמצים לחיות את חייהם ולחנך גם את בניהם ובנותיהם ברוח האמונה והמסורת של יהדות-אירופה בת-העירייה — הן בחשבון-הנפש ההיסטורי הן במגמות החינוך המתחייב על פי חשבון-נפש כזה, אתה מעמיד אותה בצלמה כדמותה על פי הסתכלות עובדתית בשאיפותיה של התנועה הציונית האמריקנית ובנסיונותיה להגשים את שאיפותיה. אם יהדות

ישראל. כבר ראינו, כמה מדכדך הנסיון להפריך טענותיו של סתם יהודי אמריקני כנגד אותם ערכים "אפקייים", ארציים, שיוצרת ארץ ישראל כיום, לפי דעתו, לעומת כל מיני ערכים "מאונכים", שהוא רואה ביצירתה התרבותית של יהדות אמריקה — פשוט, מחפש אתה אותם בחייו היום-יומיים של היהודי הלז ואינך מוצא אותם. אבל טעם תפל עד כדי מצוקת-נפש ממש אתה טועם בטענות אלה, כשאתה שומע אותן מפיו של ציוני בן-המקום: זה כאילו שכח את תלמודו, אם בכלל ידע אותו פעם. הציוני האמריקני, כדובריו וכדבריו אף הם, לא זו בלבד שהוא ממאן לראות את עתידה התרבותי של היהדות האמריקנית כחזרה מחוייבת-המציאות על מה שאירע לקיומן התרבותי של כמה קהילות יהודיות גדולות זולתה בעולם למאו האימנציפציה, אלא שכל מה שהוא מעמיד פנים יותר כידוע את תולדות הציונות — הוא מרוקן אותה יותר מתכניה העיקריים וטוען שתנועה זו, שמתחילתה לא באה כי אם להציל את העם בכל אשר הוא מכל-יוון רוחני גמור, תמיד ידעה לעבוד בתוך הקהילה בת-המקום, כדי להחיות אותה לפליטה גדולה מבחינה רוחנית-תרבותית. ממילא הוא רואה את עצמו בפעולתו היהודית כמצויין בכל המצוות הציוניות ההיסטוריות, בה במידה שהוא משקיע את מיטב כוחותיו בחיי קהילתו באמריקה בבית-הכנסת ומחוצה לו. וממילא גם אתה, הזר הבא מן החוץ, כביכול, שומם ומשמים מולו — ואינך יודע על מה יותר: אם על התרחקותו הגמורה מן הרעיון הציוני ומהתגשמותו במדינת-ישראל כיום או על חוסר-רצונו לשאול את עצמו, במה שונה פעלתנותו גם בתוך קהילתו עצמה מפעילותו של שותף וחבר, שאינו "ציוני"?

עם כל הצורך בדבר, לא כאן המקום להכנס לסקירה היסטורית על העבודה הציונית בגולה האירופית, בתוך הקהילה המקומית עד למהפכה הרוסית הבולשביסטית, ומשם ואילך ביתר עז, לפי תנועת "תרבות", למשל, ביחוד בפולין, בליטא, בבסרביה ובארצות הבלטיות; די רק להזכיר כאן, שעבודה ציונית זו "בגולה" היא שהט-

לכל המאוחר — עוד קשה היה לראות את ה"ג' לות" שוללת את עצמה מבחינה רוחנית-תרבותית. ייתכן, שהאבטונומיזם הדובנובי, ה"סיי-מיזם", ה"בונדיום", ה"פאלקיום", הדתי כחפשי, ואפילו הטריטוריאליזם לא יכלו לראות מה שר-אתה הציונות באותן שנים, היינו: שה"גיטו" היהודי, ששימר את ההיסטוריום היהודית-התרבותית כחטיבה אחת בעולם, מתמוטט מאליו, מתערער מבפנים על פי כיסופיו של בן-הגיטו עצמו לצאת ל"מרחב", לקראת החיים הנוחים בעולם הזה, היפים יותר משלו, גם בגשמיות גם ברוחניות. ממילא עמדה הציונות על כך, שכל פתרון לאומי שאוחז את החבל בשני ראשיו: מאפשר לעם את היציאה אל הטוב והיפה שבעולם הזה ושומר גם על ייחודו הלאומי, על כרחו שיתרכז רק בארץ ישראל, במולדתו ההיסטורית של העם. מדעת ושלא מדעת הביזר הרעיון הציוני, שכל פתרון "לאומי" לחיי העם בעולם החדש, מחוץ לכתלי הגיטו ובתוך מדינה לאומית, שהיא ממילא בעלת תרבות לאומית-היסטורית משלה, סופו — כשולן חרוץ. ככל שהדבר מופיע כפרדוקס בתולדות הרעיון הציוני, לזרמיו ולגווניו השונים, הרי הוא שידע היטב, כמה באמת אוהב היהודי המודרני אהבה טבעית את הארץ-המדינה שבה הוא מגיע לידי שיווי-זכויות, וכמה טבעית משום כך אהבתו של היהודי אל לשונה ואל תרבותה של ארץ-מדינה זו, שבה הוא רואה עצמו בן-בית ממש. טבעיותה של האהבה החדשה הזאת מצד היהודי החדש אל ארצו-מדינתו הלא-יהודית היא שנראתה מסוכנת בעיני ההוגים של הרעיון הציוני מתחילתו, הואיל וטבעיות זו, האנורשית-אנושית כל כך, ממילא מרחיקה את היהודי מעצמיותו ההיסטורית שלו, ככל שהיא מקרבת ומרתקת אותו יותר אל תרבות העם שב-תוכו הוא חי ורואה את עצמו כעצם מעצמו על אף כל החילוקים. מתמיהה ומפליאה עוד יותר תחושתו זו, האינסטינקטיבית כמעט, של הרעיון הציוני בנטיית-הלב הטבעית של היהודי המודרני להשתקעות בחיי האומה והמדינה המאפשרות לו את הכניסה הרחבה אל חייהן מאונס ומ-

אמריקה מקיימת בחייה אותו פסוק של ביאליק: "אכן גם זה מוסר אלוהים אשר תתכחשו ללבב-כם", מתוך "התכחשות" לא-מודעת ל"לבב" ומ-מילא ללא שתחוש כלל, שהיא מיוסרת ב"מוסר אלוהים" — הרי הציונות האמריקנית מקיימת בטיב מהותה כולה אף זעקת-שבר אחרת של ביאליק: "ובתרועת תחיה על שפתים ובמצהלות משחקים אלי קבר נדדה". אלא שקשה לראות את התנועה הציונית "שוגגת" גם היא בנכונותה לשיר שיר-המעלות לעתיד היהדות בארצות-הברית כשאר התנועות אחרות באותה מקהלה אחת. קשה להאמין, שמנהיגיה בייחוד, גדולים אלה שביניהם, ויוצאי-אירופה בפרט, שכחו יסוד אחד עיקרי, לפחות, בהיסטוריה הציונית: הציונות לא הייתה התנועה האחת, ששאפה למצוא פתרון לאומי לחייהם המתפוררים בתוך מאה השנה האחרונות — רבות היו תנועות כמותה בישראל מבחינה זו, אלא שהיא האחת לא יכלה לקבל שום פתרון, שהסתפק בראייה אופטימית בעתידה של האומה, כל זמן שהיא חיה בגולה. איך איפוא אפשר להניח, שציוני אמריקה — ומנהיגיהם בתוכם — אינם יודעים אמת זו וממילא גם אינם מתמרדים בה לתיאבון, אלא מפרשים בתום-לבב את הרעיון הציוני פירוש חדש, כפי שתובע גם נשיא ההסתדרות הציונית, למאזן קום המדינה? כיצד הגיעו אלה דווקא לחדש — ובתום-לבב גמור, כביכול — אותה הלכה שדופה, שאם הציונות "שוללת את הגלות", חייב אתה להעמידה על האמת שבה, כביכול, על "חיוב הגלות" דווקא?

אם היו או לא היו דברים אלה, "שלילת הג' לות" ו"חיוב הגלות", דברים של ממש אף בשעתם, עוד לפני ארבעים-חמשים שנה, יכול אדם לבדוק בפני עצמו אף מתוך עיון באותה שקלא-וטריוויא, שנכנס לתוכה גם אחד-העם במאמרו הידוע*. אבל כיום זה, איך יכול אדם עדיין להשתמש במושגים הללו, כשהוא רואה את הנעשה בחיי העם בתפוצות מזה ואת חייו במדינת ישראל מזה? יתכן כי, בראשית המאה הזאת —

* "על פרשת דרכים", חלק רביעי.

ממש. בגרותו של הרעיון הציוני היא אמנם בגרות טראגית אף מבחינה זו, שהוא מתיאש מלכתחילה מן הרבים שבעם, אלה שכל מיני תנו-עות "לאומיות" אחרות שבתולדותינו בתוך שב-עים או שמונים השנה האחרונות האמינו בהם גם האמינו. אלא שאותו צד טראגי שברעיון ה-ציוני הוא המעמיד גם את צד הגבורה שבאמונו-תו במעטים, ביחידים דווקא, שידעו ל"התאכזר" לעצמם ולנטיות-לבם שלהם ה"טבעיות" — ומ-תוך התאכזרות זו כלפי ה"טבעי" שבבשר-ודם יגיעו לידי קניינים רוחניים חדשים שבפדות-הג-פש האישית מבחינה יהודית-היסטוריסטית. מתוך כך אולי יזכו להיות גם מעטים ההולכים לפ-ני הרבים, "חלוץ עובר לפני המחנה". "שלילת הגלות" שברעיון הציוני מעולם לא היתה אלא משמעותה זו האחת על שני צדדיה: שיבת-ציון בשום פנים אי-אפשר שתתקבל על העם רובו ככולו, הואיל והעם הזה רובו ככולו, היוצא לק-ראת החיים החדשים בעולם זר ויקר כאחד, ממי-לא "שולל" מדעת ושלא מדעת את אפשרות ה-המשך ההיסטורי העצמי; לפיכך אין שיבת-ציון אף בתורת חלום עשוייה שתדבר כי אם אל לב המעטים, היחידים שבעם, ועל אחת כמה וכמה שאינה עשוייה להתגשם הלכה למעשה אלא על ידי המעטים. עיקרון זה של הכשרת לבם של מעטים ויחידים בלבד להגשמת הפתרון האחד-ואי-בלתו לשאלת המשכיותו של ההיסטוריון היהודי בארץ ישראל — מי הוגה-דעות ומנהיג בתולדות הציונות, פרט להרצל בראשית התגלו-תו, שלא ידע אותו, לא קיבלו כמושכל ראשון, כל כמה שראו את המציאות היהודית-היהודיתית "שוללת" את עצמה מאליה בחייהם של המוני-ישראל? חטאה הגדול של התנועה הציונית באמ-ריקה — על דעת עצמה תחילה, לפני קום המדי-נה, ועל דעת המדינה ומנהיגיה זה עשרים שנה כמעט — הוא שמראשיתה ועד היום היא מנסה, כביכול, לראות את רעיון התחייה הלאומית ב-"ארץ-אבות" כנוגע לחייהם של מיליוני היהודים בארצות-הברית — כל כך עד שמעולם לא הס-כימה לראות את העיקרון הראשון שברעיון ה-

רצון כאחד, אם אתה נזכר, שרק מיעוט לא-ניכר בכמותו מן האוכלוסייה היהודית העולמית היה לעיניהם של הוגי הרעיון ברבע האחרון של המאה התשע עשרה ובראשיתה של המאה העשרים: את הסכנה שבהתקשרות הטבעית אל ארץ-המולדת ה"זרה" הלא תפסה המחשבה ה-ציונית רק על פי הנעשה בחיי העם באותן שנים בארצות כגון גרמניה, צרפת ואנגליה במידת-מה, שכולן מספר היהודים ה"מתבוללים" קטן הוא מאד לעומת רבי-רבבות הללו מבני העם, הנר-אים כממשיכים את שלשלת-היוחסין היהודית-המסורתית במזרח אירופה ובמרכזה. (אחד-העם אף הוא נראה כיום הזה, כאילו לא חש למדי ברא-שית התהליכים האסימילטוריים, המקיפים בימיו גם הוא אלפים רבים מן האוכלוסייה היהודית ב-רוסיה הצאריסטית — ולא דווקא אותה "אינט-ליגנציה" יהודית בלבד, שהשתתפותה בתנועות המהפכניות ברוסיה ידועה לו כל צרכה.)

ממילא הכירה הציוניות מראשיתה, שאם יש לצפות להמשך היסטורי-לאומי בחיי העם היהודי, הרי המשך זה תלוי בשני תנאים קשים מאד: העמדת הרצון ההיסטורי להמשך כנגד נטיית-הלב הספונטאנית לחיות חיים טובים בארץ זו או אחרת, היקרה ללב באשר גם לב היהודי לב-אדם הוא; ונכונות לוותר על התקווה שהמוני-העם, רוב מגיניו של העם, מוכשרים יהיו להעמיד אותו רצון היסטורי להמשך כעיקר בחייהם, עד כדי שישתלט על צרכים חיוניים יותר שבחיי יום יום שלהם, שסיפוקם בגשמיות וברוחניות מתאפ-שר על נקלה כל כך להם ולבניהם אחריהם בכל "ארץ-מולדת" מודרנית שלהם. לשון אחר: אפ-שר, לא כמה עוד תנועה "לאומית" בישראל כציונות בדורות האחרונים, שתפסה יפה כל כך את חיוב-הגלות דווקא, את הראייה של ה"גלות" בעין יפה ובלב שמח, כמנחים את המוני ישראל בדרך הטבע בדרכם אל ה-השתבצות בתוך האומה המודרנית ברחבי-תבל, ולפיכך ידעה הציונות, שההמשך ההיסטורי בארץ אבות אינו עשוי להתגשם — בתחילתו בוודאי — כי אם על ידי מעטים מבני-העם, על ידי יחידים

יוני יהודים שבארצות-הברית ולעתים קרובות מתוך שחיה נגד הזרם בחיי הציבור. בין שמפ-ריוזים זקני המנהיגים של התנועה הציונית באמריקה בקובלנותיהם על ה"זלזול" שנוהגת בהם מדינת ישראל, בין שטענותיהן יש בהן ממש — דבר אחד ברור: עד לאחר מלחמת-העולם השנייה הרי המחנה הציוני הוא המיעוט ביהדות האמריקנית, הנושא בתוכה את דגל הרעיון שאין גאולה לעם ישראל כי אם בארץ ישראל; המוני היהודים האמריקניים, אם אינם אדישים לחלוטין לשאלות היסטוריוסופיות מכריעות בחיי האומה כולה — מתנגדים לרעיון הציוני מבחינות שונות, משתי קצוות רחוקות, בעיקר. מצד אחד אתה מוצא את "נגידי" היהדות האמריקנית, ה"יאהו"דים" כפי שהיו מכונים צאצאי המהגרים מגרמניה, המעורים בחיי האומה האמריקנית עד כדי אסימילציה, לפי תפיסת "עמך" עוד בשנות השלושים: מעטים מאד מתוך אלה מתחילים להתקרב אף בשנות השלושים אל הפעולה הציונית בארצות-הברית גם בהצנע-לכת, ורק השואה ההיטלראית ועמידת "היישוב" על נפשו בשנות הארבעים מביאים אותם לידי פעולות גדולות — לאו דווקא גלויות לעין-כל עדיין — לטובת "המדינה בדרך". ומצד אחר, אין היחס אל הרעיון הציוני שונה אז הרבה גם בתוך המוני-העם, רבי-רבבות יהודים קורא-אידיש ודוברי-אידיש, שכל כמה שלבם מתחמם יותר ויותר לארץ ישראל אל החל בפרק-הזמן שלאחר 1929, עדיין הם נרטיים אחרי בעלי-ההכרה שבמנהיגיהם ודובריהם, המתנגדים לציונות בפירוש או מסתמא — מסתמא, לפי דרך-המחשבה הבונדיסטית, אם כי זו "גוססת" כבר בשנות השלושים ובטחונותיה מתערערים גם בכלי-ביטוייה הפריודיים, ובפירוש — לפי דרך-המחשבה הפרוסובייטית ביהדות-אמריקה, המעלימה עין (עד לכניסת קלגסיו של היטלר לתוך תחומי רוסייה) מן הסכנות האורבות ליהדות גם באותן ארצות שבהן המשטר הוא קומוניסטי. אי-אפשר לנתח כאן בזהירות את הלכי הרוח ביהדות האמריקנית באותן שנים הנושאות בתוכן את דבר החורבן והכלייה שנג-

ציוני כאחד-ואין-בלתו וממילא סירבה להגשימו בפעולותיה כיסוד ושורש לכל פעולותיה, לחפש ולמצוא ולחנך גם בארצות-הברית את היחידים מישראל שהיו נענים לעיקרון זה של "הגשמה עצמית" בארץ ישראל, ולוא גם במספרים צנועים מבחינה יחסית — כדי אלף, אלפיים או שלוש-שתי אלפים לשנה. צריך אדם רק להכפיל מספרים צנועים אלה פי עשרים או שלושים בלבד — והוא רואה, כמה רבבות מיהודי ארצות-הברית, מן הצעירים שבהם דווקא, היו נכנסים לארץ אפילו למן קום המדינה וכמה אפשר היה ל"העלות" בתוך עשר או עשרים השנה הבאות, ללא אותו לחש-נחש שבהתעוררות-לבבות קיקיונית, כגון זו שהעמידה "מתנדבים" רבים כל כך, כביכול, בששת הימים הגדולים של אייר תשכ"ז, למשל.

יתכן שמבחינה היסטורית אסור לקטרג על התנועה הציונית באמריקה — עד שקמה המדינה ביחוד: תפקידים מעשיים, מדיניים-המוניים, היו מוטלים על תנועה זו במידה כזו שבאמת אולי לא יכלה להיפנות אל תפקידיה, הצנועים יותר, אלה שדרשו ממנה גם אז שתדע לפנות אל יחידים ומעטים בארצות-הברית, כדי לחנך אותם חינוך ציוני דווקא, חינוך שאינו משה לא את לב היחיד גם הוא להאמין ביכולתו של היהודי האמריקני לשמור על מהותו הלאומית-העממית, כל עוד איננו חי בארץ ישראל. עד קום המדינה, או ביתר דיוק: עד ראשית המאבקים בארץ, המבשרים את מלחמת השחרור באמצע שנות הארבעים, נשאה רק התנועה הציונית את מלוא הנטל הכבד של לבטים לטובת "היישוב", את כל כובד המלחמה למענו מבית ומחוץ בתוך הציבוריות היהודית בארצות-הברית. גדולים ורבים לאין כל ספק היו גם מאמציה גם הישגיה של התנועה הציונית באמריקה בעשרות השנים הראשונות למאה הזאת, למהצרתה בלפור ועד סוף מלחמת העולם השנייה בפרט. מאמצים הללו לפעול לטובת "היישוב" בימים שוקטים לערך ולחוש לעזרתו בשעות החירום והסכנה מבחינה כספית ומבחינה פוליטית — ציוני-אמריקה בלבד הם שנטלו אותם על עצמם, לבדם בתוך מיל-

ומתפקידיה הגשמיים-החמריים, עכשיו שחובות ותפקידים הללו נושאת בעולם יהדות אמריקה כולה, ועדיין מסרבת היא להכיר, שאם אמנם מח- שבה ציונית יש בה, על כרחיה שתאמר — מעתה עלי להתחיל לחנך את המעטים חינוך ציוני שיביא את המעטים האלה לידי הכרה שאין לו ליהודי חיים מבחינה נפשית-רוחנית כי אם בארץ ישראל, אל, במידה שהוא שואף באמת לחיות חיי יהודי ולראות את בניו ממשיכים בחיים אלה אחריו. על כרחך אתה אומר: עלובה התנועה הציונית באמריקה, שאף מבחינת המחשבה הציונית ה-טהורה — אינה כולה אלא חלק מאותה עיסה רוח-נית-תרבותית אחת, ששמה היהדות האמרי-קנית.

על כרחך אתה אומר: לא זו בלבד שהאורח בן-הבית אינו רואה את הציוני האמריקני מנסה לע-שות את חשבון-נפשו הציוני, ולאור קיומה של מדינת-ישראל דווקא, אלא שאותו ציוני עצמו כ-אילו שכח מה שאולי ידע פעם בחשבון-נפש ש-כזה, או שהוא עשוי אף לסנוט בכ כשאתה רומז לו, שחשבון נפש שכזה הוא הוא שהביא לידי הפלא הגדול, שרואה גם הוא במדינת יש-ראל, זו שאך לפני שנים מועטות לא היתה אלא מין חלום רחוק שלא נועזו להודות בו אף בתורת חלום. סוגט הוא בר, כשאתה רומז לו שעד היום הזה הכרחי הוא חשבון-הנפש הציוני הקלסי, הכרחי לא רק לשם הבטחת קיומה של המדינה לעתיד, אלא אף לשם הבטחת קיומו והמשכו שלו ושל בניו ובני-בניו מבחינה יהודית. מה הם מושגים עיקריים אלה שבחשבון-הנפש הציו-ני? — ישאל אותך ברוגזה, לאחר ש"הוכיח" לך, כמה בטוח הוא בהמשך היהודי בארצות-הברית. והוא נפתע קצת, כשאתה מודה לו במקצת ומ-עמידו אף על פי כן על מה שטועם יהודי החי במדינת ישראל, ולוא גם רחוק הוא יהודי ארץ-ישראל זה מהיות ראשית הגשמתו של החזון. אדרבה, מניח אתה, שאולי צודק בעל-דברך, כ-שהוא טוען בשם "ערכים מאונכים" שלו, שיה-דות ארץ ישראל אינה יוצרת אותם, אלא שאתה מונה כמה וכמה "ערכים" שחיי היהודי בארצו

זרו על העם באירופה. אך דבר אחד אסור לשכוח: זכות היסטורית גדולה היא לתנועה הציונית באר-צות-הברית בעשרות-השנים הראשונות למאה העשרים, שהיתה תנועה של מעטים נגד רבים — היא בלבד ראתה את החזון הציוני כפתרון האחד להמשך ההיסטורי והיא בלבד פעלה לטובת הג-שמתו בארץ בגלוי ולא בסתר. זכותה זאת, שע-דיין לא נחקרה ולא סופרה כל צרכה, אולי תע-מוד לה גם כנגד מי שעשוי לקטרג עליה, שאף באותן עשרות-שנים לא ניסתה כמעט לקיים את החזון הציוני בגופה ובנפשה, בחינוך חבריה ובניהם ובני-בניהם ובהכשרת לבם לעלייה.

אבל זה לעומת זה אתה מוצא ביהדות האמ-ריקנית, למאז קמה המדינה ובגילויים ססגוניים יותר ויותר — כל מה שהמדינה מרנינה יותר וי-תר את לב היהדות הזאת במפעליה הגדולים: יהדות ארצות-הברית כולה עושה זה שנים מה שעשתה התנועה הציונית לבדה קודם והתנועה הציונית נבוכה יותר ויותר, משום שקשה לה לתת בעצמה סימני-היכר מיוחדים רק לה בתוך מיל-יוני היהודים האמריקניים, שרובם אינם כלל וכלל "חברים" בהסתדרות הציונית, ככל שה"אהדה" למדינת-ישראל נעשית יותר ויותר סימן-היכר בולט לכל יהודי אמריקני באשר הוא. על אף כל ניצוחי-הדברים שבהם עוסקים מנהיגים ציו-ניים באמריקה ונציגיהם במדינת ישראל, בין שהם ראשי הסוכנות ובין שהם שרי ממשלה ופקידים בכירים, כדי להוכיח שהתנועה הציונית בארצות-הגולה עדיין לא עבר זמנה בציבוריות היהודית שב"תפוצות", הרי תפוצה אחת זו ש-בארצות-הברית, לפחות, מפריכה את דבריהם. אורח הבא לארצות-הברית והוא בן-בית בחיי היהדות בת-המקום, שכן הוא מכיר אותה כ"בן-בית" ממש זה חמשים שנה ומעלה, רואה לעי-ניו את כל העלוב שבתנועה הציונית האמריק-נית, דווקא משום שידע להעריכה כערכה הגדול ב"ששנים קדמוניות", כשהיא עצמה ידעה מה בינה לבין זרמים אחרים. וגדול הכאב שבעתיים, כש-אתה תופס את עלבונה התוכי של התנועה הציו-נית בארצות הברית: היא נתפנתה מחובותיה

בטים של תרבות חדשה, יהודית ואנושית כאחת — בלשון המדוברת, בלוח השנה, בעתונות, בספרות, בתיאטרון ובאמנות ואפילו במדע — כל שיש מקום לערער ולהתריע על מומיו של גילוי זה או זה בתרבות המדינה. קיצורו של דבר: רעיונות-יסוד אלה שבציונות ה"קלסית" הרי כולם הולכים ומתגשמים בחיי היהודי בארץ יש-ראל כיום במידה שלא פיללו הוגי-הדעות הציוניים עצמם לראות תוך שנים מועטות מבחינה היסטורית — והרי הם ולא אותו חלום של אור-לגויים העושים את חיי-היהודי במדינתו לא רק שונים בכל צד וצד שבהם מחיו של יהודי בכל אשר הוא, אלא אף מהנים יותר, נושאים בשורת מרפא לקריעות שבנפש היהודי. אותה קריעות שבנפש לכל היותר פירושה במדינת-ישראל תבניות יהודיות-דתיות לגבי מי שקשה לו לחיות חיים אנושיים ללא זיקה ריליגיוזית אל העולם הקוסמי וההיסטורי-החברתי בפרט, אלא שקריעות כזאת אנושית-כללית היא בעולמנו כיום והיא עשוייה להעשיר או לדלדל את נפשו של היהודי בארצו כפי שהיא עשוייה להעשיר או לדלדל את נפשו של הלא-יהודי בכל ארץ ומדינה משה-לו. אבל אף "קריעות" נפשית זו ממילא מתגוונות גוונים מגוונים שונים שבאורח-חיים יהודי-ישראלי; אף היא אינה אלא גילוי אחד מן הגילויים הנפשיים-הרוחניים שבחיי היהודי בארצו שלו. כלומר, אף קריעות זו אינה יונקת כי אם מאותו מקור אחד ומיוחד שבאותו אורח-חיים, שבשלימותו, בטבעיות האחדות המיוחדת שבו, הוא נוצר במדינת ישראל בלבד כיום הזה. יסודות אלו שבמסכת-חיים לאומית-היסטורית מיוחדת ההולכת ונארגת, הם — ולא התביעה הנשגבה בשם אור-לגויים — הם המפעמים את חיי העם בארצו והם ההופכים את החיים למקור "הנאות" יהודיות במדינת ישראל, על כל היסורים, הפרסטיים והכלליים, שבהם גקנים חיים מתהווים אלה. ויסודות הללו בכל פשטותם מביכים את הציוני האמריקני, משהוא תופס רגע אחד את העושר ואת האושר שביסודות אלו בפשטותם המוחלטת ואף הוא עשוי שיתהה בו באותו רגע חולף על

הם לבושיהם הצנועים הממילאיים — ובין שהוא מסכים עמך בכל אשר למציאותם בחיינו במדינה בין שהוא תוהה עליהם, כאילו אינם נכנסים כלל לתוך חשבון-הנפש הציוני, הקלסי בלשונו, נפתע הוא ונבוך עם שאתה מעמידו על חובתו לחשוב את חשבון-חיי הציוני לאו דווקא על פי ערכים נאצלים כלשהם, כי אם על הנאות אחדות שבהיך אתה ושכמותך בארץ, ש-בקרב השנים נשתכחו בתורת הנאות ממש, הואיל והן מנוסחות זה שנים ניסוח מופשט, כעין-פי-לוסופי. היש דומה לאותה זקיפות-קומה יהודית, כבוד-עצמי יהודי, שחי אותם האדם במדינת ישראל? כלום דומה לו שויון הזכות שהשיג הי-הודי האמריקני, אשר אמנם לא זכה לכמותו שום יהודי זולתו בארצות האמנציפציה במאתיים השנה האחרונות? היכן עוד, פרט למדינת ישראל, נושא היהודי בתוכו את הרגשת שלימותו האי-שית, מבחינה יהודית, ללא צורך כלל לממש את הדופק מדי פעם כדי לקבוע באיזו מידה הוא יהודי ובאיזו מידה בן האומה שבתוכה הוא חי, ואפילו אתה אומר: שלם היהודי האמריקני עם לבו, אף כשהוא חי את רוב ימיו ושעותיו כאמריקני לכל דבר וכיהודי לעתים מזומנות, חגיגות רובן ככולן, וממילא נדירות ולא יום-יום-יות? היכן עוד אתה מוצא את היהודי מארח במלוא המובן את הלא-יהודי כי אם במדינת ישראל? שואל אתה את השאלות האלה והציוני האמריקני נפתע ונבוך למשמעו, דווקא משום שהן מעמידות אותו על הטבעיות ועל הספונטא-ניות שבהכרה-העצמית היהודית במדינת ישראל, שלמעשה אינה עניין כלל להכרה אלא כל כולה מעין רקע כללי לא-מוכר ולא-מודע שבחיי אדם בארצו ובמדתו, בלשונו ובתרבותו. רקע כללי ולא-מודע זה הלא הוא תמציתם של כל אותם ערכים כעין-פילוסופיים, שהציוני האמריקני רואה אותם כ"אפקים", כארציים לחלוטין, ומשום כך אינו מרוצה בהם, כביכול. רקע זה הוא המעמיד את החינוך היהודי-האנושי כמעין מקשה אחת במדינת ישראל, ולוא גם יוצאים עוררין עליו הוגי-דעות שבמחנכיו; והוא שמשוקע ב-

רת שבת ומעדים במידה האפשרית, החייאת "טקסים ומנהגים" בחיי הבית והארגון — ואפילו עלייה לארץ ישראל לשנת-לימודים אחת באוניברסיטה העברית ובמכונים ובאולפנים שבארץ בצירוף סיורים וטיולים ברחבי המדינה ואף עבודה במשך שבועות כך וכך בקיבוץ זה או אחר. והנה אשר לאותה תביעה לעלייה, משום ש"המדינה זקוקה" לעולים מסוג זה או אחר — קשה מאד לראות, איך עשויה זו שתדבר אל לב היהודי הצעיר בארצות-הברית, כל זמן שלא ברור לו מתוכו ובו, כמה הוא עצמו כאדם זקוק למדינת ישראל, אם אמנם זקוק הוא לה בכך-לל מטעמים אישיים-נפשיים עמוקים כיהודי שחי בתוך חברה שתרבותה אינה יהודית, ולוא גם קשור הוא אל אותה תרבות "זרה" באלפי גימים מודעות ולא-מודעות או דווקא משום שהוא קשור אל תרבות זו באשר היא תרבותו שלו מלידה ומ-בטן. כלומר: מבחינה זו בוודאי שנשתכחה מל-בה של הציונות האמריקנית אותה הלכה גדולה שבתולדות העם היהודי בדורות האחרונים — בדרך הטבע קשור היהודי אל ארץ לידתו וחינוכו ותרבותו ובדרך הטבע אין לו צורך בארץ ישראל במקומה, אלא אם כן מתחילה מטרידה אותו החציצה שבנפשו בין היהודי שבו לבין האדם-האזרח שבו. מה פלא איפוא, שכל הקולות הקוראים לבעלי-הכושר הטכנולוגי שביהדות אמריקה, שיחושו לעזרת המדינה, משום שהיא זקוקה להם, אינם יוצרים אלא אשליות חוזרות ומתחדשות מדי פעם, בשעות-חירום בחיי המדינה בפרט, וכולם מבשרים אותן בשורות נבובות שבהתעוררות-הלבבות בתפוצות, המגבאת "הפעם" לעלייתם של יהודים מ"ארצות-הרווחה", מאמריקה ביחוד, ואף על פי כן אינם מביישים את המבשרים עצמם מלחזור עליהן לצורך מגבית זו או אחרת? מסר-בים המבשרים-אומר הללו להתניאש מבשורותיהם — בפרהסיה בוודאי — ומעמידים פנים, כאילו מעולם לא עמדה הציונות על העיקרון, הפשוט והמורכב כאחד, שיותר משארץ ישראל צריכה ליהודי צריך היהודי לה, ולוא גם אחד הוא מעיר ושניים ממשפחה שכמותו, המרהיבים עוז להסת-

התנועה הציונית בארצו, ששכחה מה שאולי ידעה פעם בטיב מהותו של רעיון הגאולה הלאומית בארץ ישראל דווקא.

אלא שתהייה זו בת-הרגע לא יתכן, שיהא בה פתח לשינוי-דרכים להבא, כל זמן שאין התנועה הציונית בארצות-הברית בתורת תנועה מתחילה תוהה על כל העבר שלה כולו — וביעשרים או שלושים השנה האחרונות בפרט. לא יתכן שינוי-דרכים בחיים הציוניים באמריקה, ויממילא לא תיתכן עליית יהודים מארצות-הברית למדינת-ישראל, כל זמן שאין ההסתדרות הציונית האמריקנית והסוכנות היהודית גם היא, על משרדיה הראשיים שבמדינת ישראל ובארצות-הברית יחד, שואלות את עצמן אותה שאלה פשוטה, שאינן נועזות לשאול אותה: משמץ-או הציונים האמריקניים את מלאכתם הקשה לטובת ארץ ישראל נעשית בידי הקהילה היהודית האמריקנית בכללה, מדוע לא נתפנו אל עיקר ה-פעולה הציונית — אל חינוכם של יחידים ביהדות אמריקה ברוח המושגים "הפשטניים" של הציונות הקלסית? יחידים הללו הרי אתה מגלה אותם עדיין בארצות-הברית ולוא גם במספרים לא-גדולים, לערך. עדיין אתה מוצא צעירים וצעירות בני דור שני ושלישי בארצות-הברית, שמעיקה עליהם ההרגשה באי-השלימות האישית בחייהם כיהודים — עדיין אתה מוצא אותם באלפיהם בארצות-הברית, אלא שאין מי שירצה להם את הדרך אל השלימות האישית המבוקשת, זו האפשרית רק במדינת ישראל. מצד אחד, מנסה המנהיגות הציונית — ובתוכה גם מנהיגי המדינה — למשוך אותם ארצה, משום שהמדינה זקוקה להם, שכן הם בעלי ההכשרה הטכנולוגית, שהמדינה זקוקה להם; וימנן הצד האחר, אין הציונות האמריקנית, כשהיא לעצמה, ובתמיכה מרובה מצד הסוכנות והמנהיגות הממשלתית והתרבותית במדינת ישראל, מתאמצת כי אם לטחון בשבילם אותו קמח טחון יהודי-כללי, שכל מיני מוסדות לחינוך יהודי בארצות-הברית מספקים אותו ליהדות האמריקנית כולה שנה שנה: לימוד תנ"ך ועברית, שמי-

לארץ ישראל, העומדת על תפלה-קול וצדקה-ממון, ללא שום קשר לתשובה, לחשבון-נפש ציוני-ני שיביא אותם ואת ילדיהם אתם לארץ ישראל זו הנפלאה, המוכיחה את גבורתה המוסרית-המיסטית אף לעיני הגויים, ובפרט בעת צרה ומצוקה, כשאויבי המדינה קמים עליה להחריבה ובניה הצעירים קופצים לתוך האש ומקדשים שם שמים ושם ישראל ברבים, ואשרי עין ראתה כל אלה, ולוא גם מרחוק.

קשה לסכם את הדברים, כדי לשכנע את מי שאינו מכיר את יהדות אמריקה מבפנים ורשמי עליה נקלטים מפי דובריה בני-המקום או מפי אורחים רמי-המעלה, המבקרים לעתים קרובות כל כך בארצות-הברית, מטעם המדינה ולצרכיה. דבריהם של אלה ודבריהם של אלה — אמת הם בכל הנוגע ליחסם הלבבי והחם של יהודי אמריקה למדינת-ישראל. אלא שדברי-אמת אלה נושאים בתוכם את האשלייה המסוכנת — והמלה אשלייה כאן אינה בחינת לשון גקיה — שמא-רצות-הברית עשויה שתבוא "עלייה" גדולה, אם אך תדע מדינת ישראל להסתגל לזמנים החדשים ולאפשר לו לעולה האמריקני להסתגל אל החיים בארץ ללא כל מיני קשיים חמורים, גשמיים בעיקר, ואפילו הם כוללים יסורים פסיכולוגיים שגורמים להם פקידי הסוכנות מזה ופקידי הממשלה מזה. בוודאי שאסור להתעלם אף מגורמים חיצוניים אלה המביאים לידי נסיון קשה ולידי בזיון קשה יותר אותם צעירים בני התפוצות המתגלגלים לתוך מדינת ישראל מתוך מאבקים אישיים עמוקים ומתוך כוונה אישית אמיתית לגנות לחיות בארץ לטובתם ולהנאתם שלהם. אלא שלא גורמים הללו הם העיקר, אם מנסה אדם להבין, מדוע מועטים כל כך אף אלה, שמגיעים ארצה וקובלנותיהם על קבלת-הפנים שהם זוכים לה מצד הפקידות "שוברת" אותם ואת רצונם להשתקע. הגורם האמיתי למיעוט העלייה מארצות-הברית פשוט הוא הרבה יותר: פשיטת-הרגל של התנועה הציונית האמריקנית כתנועה מחנכת יהודית להכרת מצבם הרוחני-התרבותי בגולה וממילא להכרה בדרך האחת לגאולת הנפש

כל לתוך פנימיות נפשם האישית, כדי לראות שאין חיים נוחים לה יותר לנפשיות היהודית מאשר בארץ ישראל. אין המושג תמימה מספיק כדי לתאר את האימה הנופלת עליך כשאתה רואה את מנהיגי התנועה הציונית ואת מנהיגי המדינה בתוכם מתאמצים לעשות את הרושם על יהודים בארץ ובחוצה לארץ, כאילו באמת עבר זמנה של הציונות הקלסית, וממילא אין לך דרך לתבוע מן העם שיעלה ארצה כי אם בשם התועלת שעשויים הם להועיל למדינה, אם אך הם באים מארצות-הרווחה והשכלתם הכללית גבוהה וה"ידע" הטכנולוגי בידם. ואולי מחשיכה אימה זו כשאתה שומע אותם מנהיגים מצרפים לטענתם גם את העובדה, שרבים כל כך צעירים וצעירות יהודיים בארצות-הברית שלומדים עברית ולימודי היהדות במוסדות שונים בארצם, ברוך השם, ואין הללו צריכים כי אם חיזוק נוסף ביהדות שתספק להם מדינת ישראל, אם אך יבואו ללמוד גם בה עברית ולימודי היהדות במשך שנה — וכמובן, בשכר-טרח, מתוך ידיעה שלעת שובם הביתה, איש איש אל עירו ואל האוניברסיטה שלו יזכה אותו המוסד האמריקני הגבוה באותן "נקודות", שמגיעות לו בעד לימודיו במדינת ישראל ולא יפסיד כלום מתוך שעשה שנה מחוץ לכתלי האוניברסיטה האמריקנית. מקשיב אתה לטענות אלה — ואם אך מכיר אתה באמת את תוצאות החינוך העברי-היהודי הזה, אתה מזדעזע למשמע אזניך. שואל אתה את עצמך: מה החינוך הזה, ואפילו הוא מקיף אלפים מבני-הנעורים האמריקניים שלמדו גם במדינת-ישראל בתוך עשרים השנה האחרונות, היכן פירותיו? כמה מאלפים אלה קוראים ספר עברי או עתון עברי להנאתם, משסיימו את לימודיהם במוסד זה או אחר? לכל היותר, אתה מוצא אותם בתוך הפעילים יותר בתנועות היהודיות האמריקניות או גם בין המפעילים יותר תנועות אלה כמנהיגים, שהגיעו למשרה מקצועית-יהודית — ברבנות, בהנהלת בית-הספר, בהוראה במוסדות יהודיים ולא-יהודיים גבוהים. אבל אלה ואלה כאחד אינם שונים כלל משאר יהודי אמריקה במסירותם

ביאה את העם לידי טמיעתו הרוחנית מארץ אל ארץ וממדינה למדינה — והרעיון הציוני בלבד הוא שהרחיק עצמו ממנו. אם יש איפוא תקווה לעלייה מארצות-הברית, אין זו עשויה להתגשם אלא על ידי יחידים — בתנאי שהרעיון הציוני הטהור יוסבר להם לאט לאט, מגיל הילדות ועד לגיל הנעורים ושנות-העמידה, פשוטו כמשמעותו: לא על דרך המליצה, שחינו בארץ אינם כדאיים אלא משום שהם שיביאו אותנו לידי הגשמת חזון הנביאים, משום שכאן נהיה עם סגולה וממלכת כוהנים ואור לגויים, אלא שחינו כאן כדאיים הם ליהודי, מפני שהם נוטים לעשות שלום בחיינו בין האור שבהם לבין החושך שבהם מבחינה אישית גמורה, "אנוכיית" כמעט. על ידי מי איפוא "יוסבר" רעיון זה כפשוטו? שואל אתה את השאלה הזאת — ואתה נבהל בסורפו של דבר: לא במדינה ולא באמריקה נמצאים יהודים-ציונים מוכנים להסכים עמך, שאמנם הגיעה עת התנועה הציונית (ועתידה של מדינת-ישראל אף היא) לידי משבר. לא רבים הם שיסכימו, שמשבר זה הוא המאפיל על כל עתידנו גם במדינה, ודווקא לאחר האותות הגדולים שנגלו לנו בחיינו בעצם החדשים המופלאים של קיץ 1967, משום שלהקים מדינה ולחיות בה ולמות בעדה ידענו גם ידענו — ואילו להביא את העם לכאן, לא רובו ככולו, כי אם את המעטים שבו, החפצים בחיים, לא ידענו.

מכאן שכל ניצוחי-הדברים בין אותם ממנהיגינו המכחישים מכל וכל את הצורך בתנועה הציונית, עכשיו שהמדינה יכולה וחיבת לטפל בשאלות העליה, לבין אותם ממנהיגינו גם בתפוצות גם במדינת ישראל, הרואים עדיין תפקידים נכבדים לפני הציונות המאורגנת בעולם, אינם אלא ויכוחי סרק. הן אלה והן אלה אינם פוקחים את עיניהם לראות, כמה צפייתם לעלייה על כרחה שלעולם תהיה מכלה עינים ומדאיבה נפש, כל זמן שהם נסכמים למעשה בכל הנוגע לסיבות המעכבות את העלייה המיוחלת. אפשר, לא כל מנהיגינו — ובמדינת-ישראל בפרט — מקבלים כהלכות פסוקות את הנחותיו של נשיא ההסתדרות

מבחינה יהודית היא הגורם אהרשון-במעלה להעדר הצורך בעלייה אף אצל יחידים. במקומה של הכרה מחנכת כזאת מבחינה ציונית באה האשלייה המסוכנת שבפיהם של דוברים ודברים רשמיים גם בארצות-הברית גם במדינת ישראל. יש עוד צורך לברר איד קרה הדבר, שגם מנהיגי העם במדינה מתנבאים באותה לשון שמתנבאים בה הציונים הגדולים בארצות-הברית: היינו, נצח ישראל לא ישקר כל עוד בני-הנעורים שביהדות אמריקה הם ממיטב האינטליגנציה הרוחנית-האידיאליסטית בחיים האמריקניים הכליים ובפרט שרבים-רבים מהם לומדים תנ"ך ותולדות ישראל ועברית. אלא שלפי שעה כדאי להדגיש את הפרדוקס המוזר: הן מנהיגי העם שבמדינה, ואפילו אלה בתוכם המבטלים זה שנים את ראשי ההסתדרות הציונית האמריקנית משום שהם עצמם אינם באים לחיות במדינת ישראל, הן המנהיגים הציוניים בארצות-הברית, שהם שותפים כולם כמעט לאותו רעיון גאוני של נשיאת ההסתדרות הציונית, שאין למדינה ערך מהותי בפני עצמה, אלא אם כן היא מקיימת את הגולה, וממילא יש לדרוש מן התנועה הציונית דבר אחד בלבד: "פנים לגולה", (ואם גם אינך מוסיף לסיסמה זו את המשתמע מאליו — "אחור למדינת-ישראל", במחילה), — אלו ואלו הרי בעצם מדברים באותה לשון יהדותית-כללית, שסימניה הציוניים נשתחקו בה ללא שיעור. גם לאלה גם לאלה אתה חייב לחזור ולשנן, שהרעיון הציוני מעולם לא הסתפק בכך שמנהיגיה של התנועה הציונית הם שחייבים לחיות בארץ ישראל, או שהרעיון הציוני ידע תמיד, מה בין אידיאליזם אנושי-כללי, המפעם את האינטליגנציה היהודית בכל אשר היא ומעמיד מתוכה את התורמים הגדולים ביותר לכל מהפכה באירופה ומעבר לים זה מאה שנה, לבין אותו אידיאליזם אנושי הנעשה אידיאליזם יהודי-ציוני. כלומר: גם לאלה גם לאלה אתה מחוייב לחזור ולשנן אותו כלל גדול שבציונות: "יהודים, אל תרמו את עצמכם כפי שהיה טוען שמריהו לוינ בנאומיו ובכתביו בשעתו. שכן רמייה עצמית זו היא שה-

טורית — ומן הציונות "החיונית" לא כל שכן. מעתה אתה, גם מנהיגינו במדינה, אפילו הם כופים בזכות קיומה של הסתדרות ציונית אינם עושים את חשבון הנפש הציוני היחיד בכל הנוגע ליכולת, לאפשרות לפחות, להביא את העם ציונה. כבעלי-בריתם או כמתנגדיהם במנהיגי הציונות בגולה גם הם טועים הן בנטייתם לדבר אל הרים, אל המוני בית-ישראל, ולא אל המעטים בעם, הן באותה הדגשת-תמיד שהם מדגישים את החינוך היהודתי הכללי כאמצעי יחיד להביא גם אותם מעטים לידי הכרה בצורך חיי-נפש אלה שמדינת-ישראל בלבד עשויה שתמלא אותו כיום.

יתירה מזו: יתכן שהרהורים נוגים אלה אחר מידותיהם של מנהיגינו במדינת ישראל קשים הם, מבחינה ציונית, מכל הרהורים אחר מידותיהם של ראשי המוסדות והארגונים היהודיים בגולה — מנהיגינו שבמדינה, בחיים הממשלתיים והתרבותיים כאחד, לא זו בלבד שהועילו הרבה להחלשת כוחו של הרצון הציוני בתפוצות, אלא שלא מעט פעלו — ולוא גם שלא מדעת — להחליש את המתח הציוני בקרב הנוער ילידי-הארץ וחניכי-הארץ למאזן קום המדינה. המושג "ציונות" נעשה כאן שקול כנגד מליצה ריקה ומבישה את בעליה לא משום המלל הגבוב של מדברי-ציונות בחוצה לארץ בלבד: מושג זה נעשה ריק מתוכן בעיני בני-הנעורים בארץ זה עשרים שנה, לפחות, אף משום שהמדברים בשמו גם במדינה כאילו התחילו להתבייש בו כשהוא לעצמו, עד שראו עצמם אנוסים לשפצו ולשמרו מתוך שהעמידו אותו בתחומים "רחבים" יותר, יהודיים-היסטוריים כלליים יותר, כביכול, הלא הם תחומי "התודעה היהודית" וההכרה שאנו בארץ אין אנו אלא חלק קטן מאותו עם אחד גדול, גדול מן החלק בכמותו ואולי גם באיכותו, והוא חי כעם ישראל אחד בכל אשר הוא בעולם. עוד יוסבר להלן, כמה חייבים מרחיבי התחומים של מושג הציונות במדינה באותה תופעה כואבת ומכאיבה, ששמה היא רידה מן הארץ, ובפרט ירידת האינטליגנציה שבה ממספרים גדולים כל כך. אבל כאן די שייאמר עוד

הציונית בנוגע לסיבות הללו ולדרכי סילוקן, היינו: כיון שהשואה ההיטלראית נשתכחה מן הלב בדרך הטבע וכיון שמדינת ישראל אף היא חדלה להיות חידוש מפליא — הרי מובן מאליה, שהסתגלות היהודי לארץ-מולדתו, לארצות-הברית ביחוד, ועד כדי סכנת התבוללות, טבעית היא מאד ותישאר טבעית אלא אם כן תעזור המדינה לעכב את הטמיעה גם במוסריותה וברוח-ניותה העילאית גם בשילוח מורים ואנשי-רוח לתפוצות להחיות את היהדות שם. כמו כן אפילו שר שכמה מנהיגינו במדינה, אף כשהם גם הם מטיפים לדרך התשובה של יהדות התפוצות על-ידי חינוך יהודי העשוי, כביכול, להביא לידי עלייה — אינם משמיעים קולם זה אלא מתוך צורך לחיות בשלום עם מנהיגי היהדות שבתפוצות, הציונים שבהם בכלל זה, כל עוד המדינה זקוקה מאד לתמיכת הגולה במלחמותיה על קיומה מבית ומחוצה. הצורך בתמיכה זו אין אדם במדינה שיוכל להתכחש לו — ומנהיגי המדינה שנטל חובותיהם רובץ עליהם מרגע לרגע ללא שום הגומה, על אחת כמה וכמה שנתחייבו (תחייבתם מאונס וסופם מרצון) להקל מתביעותיהם ה-ציוניות-היסודיות באותו מגע-ומשא תדיר שביניהם לבין פרנסי העם שבתפוצות. אבל בין שא-תה אומר כך ובין שאתה אומר כך — התוצאות שוות. מנהיגים במדינה אין הבדל של מעש ביניהם ובין המנהיגים בחוץ-לארץ בדבריהם על העלייה. אלו ואלו, עם שהם מתפללים בציבור לתשורת העם מבחינה יהודית-כללית מטושטשת מאד, אינם מחזקים את לב העם שבגולה אלא כדי שישוּב ויקלוט מתוך דבריהם אותו קול-קורא ישן נושן וערב גם לאוזן "הציונות" שבגולה: לתורה ולתעודה — בלא שיתרמו כלל שהמדובר הוא בתורה ציונית לא-נוחה ביותר ובתעודה ציונית אכזרית במקצת. תורת ישראל נלמדת, במידה שהיא נלמדת בתפוצות, בלא שתקרב את הלב אל הרעיון הציוני. אדרבה, תורת ישראל, כפי שמוכיחות גם חמישים או ששים השנה האחרונות, אפשר ללמדה דווקא מתוך צורך פנימי להרחיק את לימודיה מכל שמץ חולין שבלאומיות יהודית היס-

העם במדינתו, אלפים לפחות. ואם יש עוד שהות לתקן את המעוות בתוך עשר השנים הבאות, אין הדרך אלא זו ה"אוטופיסטית". זו בלבד עשוייה שתסביר ליהודי הצעיר, מדוע כדאי לו להיות בארץ מבחינה אנושית-פרטית, וממילא מדוע כדאי לו לעלות ארצה או — באותה מידה — להיות בה, אם נולד ונתחנך בה, חרף כל הטוב והנעים באותם אפקים רחוקים ורחבים שהיהודי הצעיר שואף אליהם גם היום כאבותיו וכאבות-אבותיו בדורות האחרונים קודם שגילו הללו אותו טוב ונעים מיוחד במינו שאדם יהודי מוצא אותו רק בארץ-ישראל.

מאמר אחרון בסדרה זו יבוא בחוברת הקרובה.

פעם: מנהיגותנו במדינה היא שחייבת להתחיל לתבוע מן הציונים בתפוצות אותו חינוך יהודי-ציוני, שהוא לבדו עשוי לשמור על הרצון לקיים את ההיסטוריוזם היהודי בגולה — הוא, שבדברו אל לב יחידים עשוי הוא להביא ארצה מעטים גם מתוך יחידים אלה לטובתם ולטובת עתידה של מדינת ישראל, שעדיין מדינה בדרך היא כל עוד היא משוועת לאוכלוסייה יהודית גדולה יו-תר. יאמרו: אוטופיה היא זאת — שנים יעברו, עד שחינוך ציוני-קלסי יביא גם את המעטים ארצה. כותבי-הטורים האלה טוען את טענתו זאת זה עשרים שנה, לערך, ואילו נמצאו לו שומעים לפני עשרים שנה — וודאי שמספר העולים ה-ציוניים מן התפוצות היה מוסיף אלפים רבים על